

B. Orosz Dorottya

Beszámoló a Nyelvfejlődés csecsemőkortól kamaszkorig konferenciáról

A *Nyelvfejlődés csecsemőkortól kamaszkorig* című konferencia az anyanyelv-elsajátítás folyamatának a kérdéseivel, a gyermekkori beszédfejlődéssel, a kamaszok nyelvhasználatával és az iskolai kommunikációval kapcsolatos előadásoknak adott teret 2020. február 13-án. A konferencia helyszínéül az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara szolgált. Az egynapos konferencián 28 előadás hangzott el, és 10 posztert mutattak be. A konferencián a hallgatóság soraiban logopédusok, gyógypedagógusok, óvónők, pedagógusok, kutatók és egyetemi hallgatók foglaltak helyet. Az érdeklődők nagy létszáma nem csupán az esemény színvonalát emelte, de tartalmas vitára és beszélgetésre is lehetőséget biztosított.

Az eseményt Bartus Dávid, az ELTE BTK tudományos és kutatásszervezési ügyekért felelős dékánhelyettese nyitotta meg. A délelőtti szekció első előadója Hámori Ágnes (NYTI) volt, aki a *Farkasgyermek a modern világban* című előadásában két esettanulmányon keresztül foglalkozott a nyelvelsajátítás szenzitív, illetve kritikus periódusának a kérdéseivel, a statisztikai tanulás jelenségével, valamint a nyelvelsajátítás és a kognitív, érzelmi és társas fejlődés közvetlen összefüggéseivel. A két esettanulmány két magyar gyermek történetét mutatta be, akiknél az anyanyelv-elsajátítás a nyelvi hozzáférés korlátai miatt csak 7 és 8 éves korban indult meg. A korlátozott kommunikáció miatt autistaként diagnosztizált egyik gyermek jelnyelvi közegbe kerülve rohamos mértékben sajátította el a jelnyelvet mint az önkifejezés eszközét. Ezt követően hamar megszűnt az autista státusza, mára már történeteket mesél el önállóan.

1. kép

Hámori Ágnes válaszol az előadásával kapcsolatos kérdésekre

A nyelvfejlődési zavar és a beilleszkedési, tanulási és magatartási nehézségek (BTMN) összefüggéseiről Kas Bence (ELTE BGGYK, NYTI) tartott előadást. Szerzőtársai Csabai Renáta, Szabó Henrietta, Szűcs Hajnalka és Lukács Ágnes (ELTE BGGYK, NYTI, MTA-BME Lendület Nyelvelsajátítás Kutatócsoport, BME TTK). Az előadó beszámolt arról, hogy a gyermekek mintegy 7%-ánál tapasztalható nyelvfejlődési zavar következményeként gyakran olyan tünetek jelentkeznek, amelyek a megfelelő szűrés és felkészültség hiányában a BTM-nehézségekkel küzdők tüneteivel összetéveszthetők. Ennek következményeként a gyermekek nem a megfelelő fejlesztésben részesülnek, és a kommunikációs korlátaik miatt kialakult frusztráció nem csökken. Az előadás végén Kas Bence javaslatot fogalmazott meg a nyelvi zavarok hatékonyabb felismerésének a megoldására.

2. kép

Kas Bence plenáris előadása

Barbaczy Anna (BME KTT) munkatársaival a kontextus szerepét vizsgálta óvodáskorú gyermekek metaforaértésében. Eredményeik alapján elmondható, hogy a 3–4 éves gyermekeknél még nem beszélhetünk megértési stratégiákról, míg az 5–6 évesek esetében elsősorban a kulcsszó határozza meg az értelmezést, a kontextus hatása másodlagos. Barbaczy Anna és szerzőtársai (Balázs Andrea, Krizsai Fruzsina BME KTT) értelmezése szerint a kontextus feldolgozásával járó kognitív túlterhelés magyarázhatja az eredményeket.

A délelőtti szekció negyedik előadását Háden Gábor Pétertől (TTK) hallhatta a közönség, aki a Természettudományi Kutatóközpontot képviselte. Mády Katalinnal, Török Miklóssal és Winkler Istvánnal (NYTI, Honvédkórház, TTK) együtt a dajkanyelv és a felnőttnyelv megkülönböztetési képességeit vizsgálták újszülöttek esetében. Annak ellenére, hogy a magzat már az anyaméhben is hall, az újszülöttek igen kevés nyelvi tapasztalattal rendelkeznek. 98 egészséges (2-3 napos) újszülött EEG-s vizsgálatával megállapították, hogy a kisbabák regiszter alapján elkülönítik a természetes beszédhangokat.

Csernyák Hajnalka (NYTI) a plenáris szekció utolsó előadójaként az anyanyelvi jelelő siket és nagyothalló személyek mentális lexikonáról jelnyelv és tolmács segítségével tartotta meg előadását. A kutatás központi kérdése az volt, hogy a halló emberek szóelőhívásához képest mennyiben különbözik a siket és a nagyothalló személyeknél a jelnyelvi lexikonból a lexikális egységek előhívása, amely a szavak helyett hívójelek hatására történik. Emellett az anyanyelvi jelelő csecsemők és egy 8 éves gyermek jelnyelvi mentális lexikonának a kialakulására is kitért az előadó.

3. kép

Csernyák Hajnalka jelnyelven tartott előadást

A délelőtti folyamán mutatkozott be a poszterszekció is, amelyen 10 kutatást ismerhettek meg a konferencia résztvevői. A poszterek változatos témákat öleltek fel, úgy mint a gyermekeket érő verbális agressziók, a babahumor, az artikulációs vizsgálatok lehetőségei, a megakadásjelenségek gyakorisága és a percepció elmaradás összefüggései, a szavak gyakoriságának szubjektív megítélése gyermekkorban, a szókincs és a percepció működései összefüggései, az önellenőrzési folyamatok életkori sajátosságai a beszéd típus függvényében, kisiskolások beszédészlelési és beszédprodukción képességeinek az összefüggései, szójelentés-meghatározási stratégiák vagy a diáknyelv elsajátítása magyar anyanyelvű, de nem magyar nyelvterületen élő gyermekek esetében.

Az ebédszünetet követően két helyszínen zajlottak párhuzamosan az előadások. Az egyikben többek között olyan témák kerültek szóba, mint a dadogás kötődésbeli kapcsolata vagy az ADHD-val és az autizmus-spektrumzavarral élő gyermekek nyelvi fejlődése. Tóth Ildikó (TTK) és szerzőtársai a közös figyelem és a korai nyelvfejlődés kapcsolatát vizsgálták kisgyermeknél. Diszlexiások és tipikus fejlődésű gyermekek mesterségesnyelvtan-tanulásáról számolt be Dobó Dorottya (BME), munkatársai Lukács Krisztina Sára, Szöllősi Ágnes, Németh Kornél, Lukács Ágnes (BME, MTA–BME Lendület Nyelvelsajátítás Kutatócsoport, TTK) voltak.

Ebben a záró szekcióban több mérőeszköz, fejlesztési forma kapott bemutatkozási lehetőséget. Kránczné Szabó Ágnes (Gyömrői EGYMI) a NILD-fejlesztések tanulságáról beszélt, különös tekintettel a sajátos nevelési igényű általános iskolás tanulóakra. Varga Szilvia (NJE PK, SZTE) és Steklács János (PTE) egy mérőeszköz-fejlesztésnek a folyamatát mutatták be, amely a morfológiai tudatosság és a szövegértés kapcsolatának online mérését végezheti alsó tagozatban. Mihály Orsolya és Jamrik Eszter az Áldás Utcai Általános Iskola és a Vadaskert Kórház és Szakambulancia képviseletében a kognitívprofil-tesztről tartottak előadást, Palotai Gáborné és Kucsák Julianna (SOTE, FPSZ,

Mocorgóház, ELTE BGGYK) pedig a kora gyermekkori mozgás- és beszédfejlődés kapcsolatát hangsúlyozták. A gyermekek egyre kevesebb mozgásformához jutnak hozzá, életük jelentős részét ülve töltik. Ez negatívan befolyásolja az idegrendszer megfelelő fejlődését, ami pedig viselkedési, magatartásbeli problémákhoz, nyelvfejlődési elmaradásokhoz vezethet. Szűcs Antal Mór szerzőtársával, Tar Évával (ELTE BGGYK) a Mesezene program a fonológiai feldolgozás műveleteire gyakorolt hatásairól beszélt. 4. osztályos diákok hangos olvasásának szemkamerás és akusztikai fonetikai vizsgálati eredményéről számolt be Bóna Judit (ELTE BTK) és Steklács János (PTE).

A párhuzamos szekcióban szóba került a középiskolai tanulók spontán nyelvhasználata, a tanulói megnyilatkozások pragmatikai megközelítése, valamint a tizenévesek beszédében a frázispozíció pszichopragmatikai jelzése is. Pintér Lilla (PPKE, NYTI) a prozódiaileg jelölt fókuszon azonosításának vizsgálati lehetőségeit részletezte, szerzőtársa Surányi Balázs (PPKE, NYTI) volt. Bartha Krisztina (Partiumi Keresztény Egyetem) román és magyar kétnyelvű gyermekeket vizsgálva megállapította, hogy a balansz kétnyelvű családból származó gyermekek esetében 7 éves kortól kimutatható a kialakult szintaktikai tudatosság, míg a domináns kétnyelvű családokban felnövekvő gyermekek még 8 éves korban sem érték el az általa kidolgozott teszt 80%-os határértékét. Schmidt Ildikótól (NYTI) a kétnyelvű gyermekek eltérő nyelvelsajátítási mintáiról, Imre Angéltól és Szűcs Szilviától (ELTE BGGYK) pedig a mozgáskorlátozott kisiskolások spontán beszédéről hallhatott a közönség.

Zemán Andrea Anna (BAZ Megyei Pedagógiai Szakszolgálat) a televízió előtt eltöltött idő fonológiai tudatosságra gyakorolt negatív hatásairól beszélt. Felhívta a figyelmet arra, hogy naponta maximum egy óra tévénézés ajánlott, e felett kimutathatók a vizuális ingerek (televízió, táblagép, mobiltelefon stb.) teljesítményre gyakorolt káros hatásai. Már napi minimum fél óra mesehallgatás, beszélgetés azonban pozitívan hat a gyermekek nyelvi teljesítményére. Murányi Sarolta (ELTE BTK) az óvodások narratív készségeiről, Langó-Tóth Ágnes (PPKE, NYTI) pedig a magyar rekurzív birtokos szerkezet elsajátításáról beszélt. Kohári Anna (NYTI, MTA–ELTE „Lendület” Lingvális Artikulációs Kutatócsoport, ELTE BTK) és munkatársai a dajkanyelv beszédritmusának időbeli dimenziójáról szóló előadásában elhangzott, hogy bizonyos mássalhangzókat jellegzetesen hosszabban ejtünk, amikor gyermekekhez intézzük a beszédünket. Ezt követően Grácz Tekla Etelka (ELTE, MTA-ELTE „Lendület” Lingvális Artikuláció Kutatócsoport, BME, NYTI) az MTA–ELTE „Lendület” Lingvális Artikuláció Kutatócsoportot képviselve beszélt a magánhangzók koartikulációs hatásáról az s és az sz hangokra, két longitudinális esettanulmányt bemutatva. A hátrányos helyzet hatással van a beszédhang kiejtésére, erről Zajdó Krisztinától (SZE AK, Barsi Ernő Szakkollégium) hallhattak a résztvevők.

A konferencia sikere nagymértékben köszönhető az előadók felkészültségének és innovatív kutatásaiknak. A legtöbb eredmény gyakorlati hasznosíthatósága megkérdőjelezhetetlen, amely hozzájárul a felnövekvő generáció nyelvi készségeinek a fejlődéséhez. A szekciók végén felmerülő kérdések tartalmasan lendítették tovább a gondolkodást, a sütemények, üdítők és kávé mellett a zárzó után több mint egy órán át folyt a baráti eszmecsere. A konferenciát előreláthatólag két év múlva ismét megrendezik, az elhangzott előadásokból és a poszterekből pedig tanulmánykötet készül.

B. Orosz, Dorottya: Report on the conference Language Development from Infancy to Adolescence

Az írás szerzőjéről

Bernula-Orosz Réka Dorottya

doktori hallgató
Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar, Budapest

oroszdorka92[kukac]gmail.com